

Yttrande av Sveriges Kvinnolobby över betänkandet *Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m.* (SOU 2016:42)

Sammanfattning

Sveriges Kvinnolobby anser att förslaget om gradindelning är oförenligt med principen som sexköpslagen bygger på, d.v.s. att det är själva sexköpet som utgör brottet. Utredningens förslag går rakt emot det jämställdhetsperspektiv och den feministiska grundidé som förarbetena till sexköpslagen bygger på, och som kvinnorörelsen arbetat för i många år inför lagens ikraftträdande. Utredningens förslag skulle leda till att polisens arbete med sexköp försvagades, då sexköpsbrott med lägre straffskala skulle vara att jämföra med snatteri och således förpassas till att behandlas som ett mängdbrott. Detta skulle ge Polisen påtagligt mindre resurser att arbeta med. Förslaget skulle även påverka allmänhetens syn på sexköp som mindre allvarligt. Utredningens förslag strider mot FN:s Kvinnokonventions artikel 2, som gör gällande att stater inte får försvaga befintlig lagstiftning om kvinnors rättigheter.

Sveriges Kvinnolobby stödjer experterna Kajsa Wahlberg, Stina Holmberg, Marianne Nordström och Patrik Cederlöfs bedömningar och förslag som presenteras i deras särskilda yttrande. Brottet köp av sexuell tjänst bör kvarstå i sin nuvarande utformning.

Sveriges Kvinnolobby anser att minimistraffet för sexköp ska höjas och möjligheten att dömas till böter tas bort. Detta skulle säkerställa att straffet vid köp av sexuell tjänst fullt ut motsvarar brottets allvar. En höjning av minimistraffet skulle även vara en markering mot sexköpare och troligtvis ha en avskräckande effekt på efterfrågan.

Sveriges Kvinnolobby tillbakavisar förslaget om att ej ta bort kravet på dubbel straffbarhet vid sexköp utomlands. Sverige bör markera att samhället ser lika allvarligt på svenskars brott mot mänskliga rättigheter i andra länder som i Sverige genom att ta bort kravet på dubbel straffbarhet vid sexköp. Även detta skulle sända en viktig signal till sexköpare och troligtvis minska efterfrågan.

Brottet köp av sexuell tjänst bör ej gradindelas

Sveriges Kvinnolobby tillbakavisar förslaget om att gradindela brottet köp av sexuell tjänst. Vi är helt eniga med experterna Kajsa Wahlberg, Stina Holmberg, Marianne Nordström och Patrik Cederlöfs bedömningar och förslag som presenteras i deras särskilda yttrande.

Sveriges Kvinnolobby anser att en gradindelning av sexköpsbrottet riskerar att urholka arbetet med sexköpslagen, en lag som är en hörnsten i jämställdhetspolitiken och en förbild för många länder i världen. En gradindelning av brottet strider mot grundförståelsen av sexköpsbrottet, d.v.s. att själva handlingen att köpa sig rätten till en annan människas kropp, är en form av våld.

Sveriges Kvinnolobby ser allvarligt på att utredningen även föreslår en gradindelning av brottet köp av sexuell handling av barn, där det grövre brottet skulle vara förbehållet situationer där barn befinner sig i en särskilt utsatt situation. Barn befinner sig alltid i en utsatt position i relation till vuxna i egenskap av att de är just barn. Att en svensk utredning föreslår att vissa fall av sexköp av barn skall

betraktas som mindre allvarliga är anmärkningsvärt för ett land som varit föregångare för barnets rättsliga skydd. Vidare ser Sveriges Kvinnolobby allvarligt på att utredningen uttrycker att köp av sexuella handlingar av vuxna kan ses som en affärstransaktion mellan två jämbördiga parter, något som går rakt emot förståelsen av sexköpsbrottet i förarbetena till lagen.

Dessutom delar Sveriges Kvinnolobby experternas uppfattning att en gradindelning av brottet inte skulle underlätta Polisens utredningar eller göra påföljdsbestämningen mer nyanserad. Vi delar experternas bedömningar och föreslag i sitt särskilda yttrande i utredningen (s.307ff).

Sveriges Kvinnolobby delar även experternas bedömning och oro för att en gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst skulle leda till att rättsväsendets resurser huvudsakligen kan komma att satsas på de mer straffvärda fallen vilket riskerar att leda till att färre brott totalt sett beivras och på sikt att lagstiftningens attitydpåverkande effekter minskar.

Ytterligare en anledning till att inte gradindela brottet köp av sexuell tjänst, som också framförs av experterna i utredningen, är att det skulle kunna innebära att myndigheternas utredningar fokuserar på de mest allvarliga brotten, och att de offer som utsatts för köp av sexuell tjänst av den lindrigare graden inte får det skydd och stöd som de har rätt till under bindande EU-direktiv.

Sveriges Kvinnolobby delar också experternas uppfattning att det finns en risk för att en gradindelning skulle kunna uppfattas som att sexköp generellt sett är mindre klandervärda än tidigare samt att en gradindelning även skulle kunna uppfattas som ett tecken på att den svenska lagstiftningen gör skillnad mellan olika former av sexköp och prostitution.

Sveriges Kvinnolobby delar experternas bedömning att en uppdelning av sexköpsbrottet skulle medföra att få gärningar skulle anses som grova brott och att utrymmet för en nyanserad straffvärdebestämning och påföljdsbedömning skulle begränsas för den stora majoritet av brott som inte kommer att anses som grova.

Sveriges Kvinnolobby vill även framhålla experternas påpekande om att utredningens förslag strider mot det straffrättsliga regelsystemets logik, och att brott som bedöms ha ett abstrakt straffvärde på fängelse i högst ett år inte är föremål för gradindelning om den lägre svårhetsgraden skulle ha fängelse i sex månader som maximum. Det finns i den gällande lagstiftningen inte någon brottstyp för vilken normalgraden av brottet har fängelse i sex månader som straffmaximum då det grova brottet har en straffskala med fängelse i högst 1 år. Inte heller finns det några skäl för att införa en sådan ordning. Brottet köp av sexuell tjänst är ett allvarligare brott än snatteri, vilket innebär att dessa två brott inte ska ha samma straffskala med maximum på fängelse i sex månader.

Sveriges Kvinnolobby vill framhålla experternas påpekande om att utredningens förslag skulle innebära att möjligheten att utnyttja tvångsmedel såsom häktning enligt 24 kap. 1 § rättegångsbalken försvinner, och därmed försvinner även möjligheten för polisman att gripa. Proportionalitetsprincipens betydelse för användande av tvångsmedel (t.ex. husrannsakan) kan medföra att sådana utredningsåtgärder inte kommer att användas.

Sveriges Kvinnolobby vill vidare understryka experternas uppfattning att en gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst också skulle innebära ökade krav på polisen att alltid utreda om det finns försvårade omständigheter t.ex. utreda offrets grad av utsatthet och förövarens hänsynslöshet. Eftersom sådana utredningar vanligen är svåra och resurskrävande kommer ett sådant krav att generera behov av ytterligare resurser till polis och åklagare.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker experternas uppfattning att brottet köp av sexuell tjänst ska kvarstå i sin nuvarande utformning. Såväl förmildrande som försvårade omständigheter bör utredas och

beaktas vid straffvärdebestämningen. (T.ex. bör straffvärdet vara högre när en förövare utnyttjar en person i en skyddslös eller utsatt situation). För att nå framgång i dessa ärenden bör rättsväsendets myndigheter utveckla sitt arbets sätt och omfördela sina resurser så att dessa brott prioriteras och utreds mer fullständigt. Därmed skulle en mer nyanserad bestämning av enskilda gärningars straffvärde kunna göras med den nuvarande straffskalan.

Sveriges Kvinnolobby anser även att det behövs ytterligare utbildning kring sexualbrott, mäns våld mot kvinnor och jämställdhetsfrågor inom rättsväsendet och att domare i denna typ av mål bör ha särskild sakkunskap i ämnet.

Skärp minimistraflet för brottet köp av sexuell tjänst

Sveriges Kvinnolobby delar utredningens oro kring att allt för få fall av köp av sexuell tjänst leder till fällande dom, att påföljdsval är likriktiga och att straffskalan inte används i tillräckligt hög utsträckning. Då praxis är att rättsväsendet ofta lägger sig på miniminivå i straffskalan innebär det att påföljden för sexköp är böter på en nivå runt 50 dagsböter. Att sexköp inte leder till fängelse sänder en felaktig signal om att brottet inte är allvarligt. För att säkerställa att straff för sexköp återspeglar brottets allvar borde minimistraflet höjas och möjligheten till böter tas bort. En höjning av minimistraflet skulle vara en markering mot potentiella sexköpare. Det skulle troligtvis få en viktig avskräckande effekt och leda till att färre män skulle köpa sex i Sverige.

Avskaffa kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell tjänst

Sveriges Kvinnolobby tillbakavisar utredningens förslag att inte införa ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell tjänst.

Utvärderingen av sexköpslagen, SOU 2010:49, liksom andra studier och utvärderingar av lagen visar att 80 procent av alla sexköp sker utomlands. Det föreligger en stor skillnad i hur svenskar ser på sexköp i Sverige och när de är på semester eller tjänsteresa. Detta hänger också ihop med en rad stereotypa och rasistiska föreställningar om framförallt kvinnor från andra länder. Sexköp av kvinnor från Asien eller andra delar av världen ses som mindre allvarligt då det ingår i deras "kultur", eller ses som ett sätt att hjälpa fattiga kvinnor. Det är angeläget att samhället markerar att det är lika allvarligt att svenskar utnyttjar människor i andra länder. Utredningens argumentation kring att det saknas internationell samsyn i synen på prostitution är en otillräcklig ursäkt för att tillåta att svenskar fortsätta att kränka mänskliga rättigheter i andra länder.

Precis som sexköpslagen visat sig ha en normerande inverkan på svenskars beteende i Sverige, skulle en sådan reglering troligtvis ha en normerande verkan när svenskar befinner sig utomlands.

Clara Berglund
Generalsekreterare
Sveriges Kvinnolobby
Norr tullsgatan 45
113 45 Stockholm